

Belényi Gyula: A kitelepítések az 1945. utáni évek történelmi eseményeinek tükrében

1988. március 3.

<https://mediateka.ek.szte.hu/items/show/26971>

Hangfájl: 037_038.mp3

Átirat

[00:00:02](#)

Erdélyi Ágnes: Köszöntöm valamennyiünk nevében, Belényi Gyula történészt, aki elvállalta, hogy ennek a sorozatunknak az első nyitóelőadását megtartja, ami igen nagy feladat én szerintem, mert egy hatalmas témát kell átemelni és mintegy koncepciót adni nekünk, hogy hogyan tekintsünk a továbbiakban rá ezekre a dolgokra, amiről igen kevés információnk és tudásunk lehet. És szeretettel üdvözöllek benneteket is, akik érdeklődtek, és akinek nincs még tematikája a félévre, nagyon szívesen adni tudok, úgyhogy megkérem tanár urat, hogy az előadást. [...]

[00:00:45](#)

Belényi Gyula: Köszönöm szépen, a paksaméta mutatja, hogy készültem. Speciálisan a mai alkalomra is, meg úgy más alkalmakra is már. Tehát súlyra legalábbis van mondanivaló. Nem tudom mennyit, másfél órát? Szünetet akkor tartunk? Nem, szünet nélkül. Hát mivel is kezdjem? Azzal kezdeném, hogy nem vagyok annyira bátor, hogy egy ilyen előadássorozat elméleti bevezetőjét tartsam meg, mert ehhez nem elegendő a felkészültségem. És az utánam következő előadók közül mindenki, de néhány aztán kiemelkedően annyira felkészült és olyan dolgokat, mondhatni titkokat is tud mondani, amihez én nem vagyok bátor bevezetőt vagy felvezetést mondani. Hát különösen ugye Szabó Károly, akinek a jövőtelére reményünk van.

[00:01:53](#)

Először Ágnes vette fel vele a kapcsolatot, a múlt héten én személyesen is beszéltem vele, ugye Pesten. De mások is kiváló szakértői, ahogy néztem a félévi tematika összeállítását. Tehát inkább én két feladatról beszélnék. Egy kicsit ennek a problémának az aktualitásáról és azután a magyarság létszámának az alakulásáról a 20. században Magyarországon, Magyarországgal szomszédos országokban és talán a diaszpórában is.

[00:02:36](#)

Valamikor a 19. század és a 20. század fordulóján úgy gondolták társadalomtudományi gondolkodók és úgy tűnt, a mindennapok embere számára is, hogy a nemzeti, nemzetiségi kérdésnek különösen nagy jelentősége a 20. század folyamán nem lesz. Beszéltünk arról, hogy az új földrész a gyorsan, gazdaságilag, gyorsan előretörő új földrész, az Egyesült Államok az a népek kohója. Valaki new yorki kikötőben a partra lépett, és máris bárhonnan jött is, amerikaivá

vált, szóval valami új nemzeti identitás alakult volna ki. És ezt a másik oldalon megerősíteni látszott a marxista gondolkodás, amely nemzetek közötti különbségek elmosódásáról beszélt, és így tovább.

[00:03:41](#)

S ezzel szemben ugye a lassacskán bealkonyuló századvégén, hiszen 12 esztendő van mindössze hátra. Nos, a bealkonyuló század végén azt kell tapasztalnunk, hogy a nemzeti, nemzetiségi kérdés, az etnikai problémák jelentősége nem csökkent, hanem növekedett. Az Egyesült Államokban etnikai reneszánszról beszél a szakirodalom. És hirtelen újra mindenki fölfedezte eredetét és identitását. Ekképpen határozza meg, vagy legalábbis kettős kötődést határoz meg.

[00:04:24](#)

De Nyugat-Európában is annak lehetünk tanúi, hogy a polgári nemzetállamok mintaállama Franciaország, amelyről úgy gondoltuk, úgy tudtuk, magam is úgy tanultam iskolában, hogy az országhatárokon belül egyetlen nemzet, egyetlen nyelvvel, egyetlen kultúrával él, etnogenezise ugyan a régmúltba nyúlóan különböző, de ez régen elmosódott a polgári nemzetté válás után.

[00:04:54](#)

Nos, hirtelen kiderült, hogy jelentkeztek a bretonok, mondjuk, akik magukat külön nemzetiségként határozzák meg és igényt tartanak arra, hogy nemzetiségként különítsék el őket Franciaországban. Nem nagyon szeretem a történelem aktualizálását, de azért egyetlen mondatban hadd utaljak arra, hogy amióta a Szovjetunióban a legutóbbi vezetőváltás megtörtént, a korábban is tapasztalható vagy a korábban is létező nemzeti, nemzetiségi probléma sokkal explicitebbé vált, ugye és sokkal nyilvánvalóbb, hogy ott is milyen jelentős.

[00:05:46](#)

S kell-e mondanom, hogy ez a nemzeti, nemzetiségi kérdés roppant nagy jelentőséggel bír Magyarország 20. századi története szempontjából is. Kell-e mondanom, amikor valamennyien tudjuk, hogy egy mekkora ország terület, mekkora lakossággal létezett 1918 előtt, s milyen nemzetiségű összetétellel. És ez hogyan változott 1918 után, majd két évtized múltán egy visszafordulási folyamat indult el, ami azután 1945-ben újra az 1920-as állapotokat állította vissza.

[00:06:32](#)

Hogy Magyarországon ekkora divatja van ennek a kérdésnek, mert lassacskán divatról is lehet beszélni. Ennek az is az oka, hogy nagyon sokáig egyáltalán nem beszéltünk róla. És ez egy pszichikai kényszer, ugye a kibeszélés kényszere. Nagyon sokáig hallgatunk valamiről, egyszer feltámad az igény és akkor, amikor a lehetőségek megnyílnak, akkor hát ez a kényszer utat tör magának.

[00:07:05](#)

De nem csak erről van szó. Tehát nem a hallgatás utáni megszólalás lehetősége az, ami meglehetősen középpontba állította a problémát. Ez is, de mondom, elsősorban az, hogy maga a nemzeti, nemzetiségi kérdés objektíve nagyon fontos. Nem bizonyultak helytállóknak azok a jóslatok, amelyek e kérdés fontosságának csökkenésével számoltak.

[00:07:39](#)

Én készítettem egy összeállítást, hogy ne csak általánosságokban beszéljek, hanem egzakt dolgokat mondhassak. Készítettem egy összeállítást az európai nemzetekről és nemzetiségekről. Ha Európát ebből a szempontból, Európa határait ebből a szempontból úgy húzzuk meg, hogy valahol az Urál hegység nyugati szélénél és a Kaszpi-tengertől nyugatra, tehát az azon a környéken élő jellegzetesen ázsiai etnikumot képviselő kazahokat, kalmüköket már nem számítva, vagyis őket leszámítva, a 20. század második felében Európában 69 nagyobb nemzet, nemzetiség vagy etnikai csoport létezett.

[00:08:36](#)

Meglepően magas szám. A második világháború előtt még több, még bonyolultabb volt a képlet. De hát, hiszen most még egyelőre a történelmi kérdésekhez nem mennék vissza. Folytatnám az argumentációt amellet, hogy napjainkban miért fontos és ugye, hogy objektív okok miatt fontos. Nagyon érdekes megvizsgálni a 69 európai nemzetiséget abból a szempontból, hogy milyen területen élnek, milyen az államiságuk, a kultúrájuk, nyelvük stb. Nagyon alapos tanulmány látott napvilágot néhány évvel ezelőtt angol nyelven egy cseh származású szerző tollából, és ez a tanulmány megkönnyíti ezt az elemzést. És hát bepillantást enged a 20. század derekának második felének európai nemzetiségi viszonyaiba.

[00:09:46](#)

A tanulmány ugyanis hat fő jellemzőt különített el, és a hat jellemzőn belül további változatokat. A változatok száma összesen huszonkettő. Milyen szempontokat vett figyelembe, amikor az európai nemzetiségeket, nemzeteket, etnikai csoportokat elemezte? Először a területet. Itt három típust különített el. Vagy összefüggő területen él és azon a területen dominál az a nemzetiségi csoport vagy kevert egy másikkal, vagy szétszórt diaszpórában élő.

[00:10:20](#)

A második szempont a politikai állapot, a politikai státusza az adott etnikai csoportnak. Ezt négy jellemzővel írták le. Az első az, hogy ha rendelkezett saját szuverén állammal. A második az hogyha federatív államszövetség része volt, azon belül természetesen egyenrangú félként vett részt. A harmadik változat, amikor egy más nemzet, pontosabban nemzetiség által alkotott államon belül viszonylagos önállóságot, azaz autonómiát élvez. És a negyedik, amikor az első három egyike sem valósult meg.

[00:11:02](#)

Tehát viszonylagos önkormányzattal sem rendelkezett. A harmadik szempont, amelyet részletesen elemeztek, az adott nemzet történelme, elsősorban politikatörténete. Elkülönítettek három típust. Ha a történelme folyamatos volt, tehát régi koroktól folyamatosan máig nyúló. Elkülönítettek úgynevezett megszakított történelmi országokat. A régi korokban kezdődött a történelme, de valamikor valamilyen ok folytán megszakadt, csak egy másik nemzettel néppel együtt élve tárgyalható a történelme.

[00:11:46](#)

Elkülönítettek úgynevezett kapcsolódó, más nemzethez kapcsolódó, mégpedig alárendelt módon kapcsolódó, történetű nemzeteket, nemzetiségeket. Tehát a történelmük nem önálló, nem független, semmilyen korban. Nem egyszerűen megszakított, hanem mindig is vagy legalábbis amióta erről a nemzetről beszélhetünk ilyen volt. És végül egy „egyéb” típust, amivel minden egyebet beletettek. A negyedik jellemző a kultúra. Itt is négy típust különítettek el. Ha egy nemzet kultúráját alapvetően a nyelvvel lehet jellemezni.

[00:12:30](#)

A második típus az, amikor egy nemzet kultúrája alapvetően vallással jellemezhető. Itt, azt hiszem, már szükséges bizonyos magyarázat. Tehát a nyelvnél nem. Nem, ugye a magyar nemzet kultúrája elsősorban nyelvi meghatározottságú, de mondjuk, mondjunk olyan nemzetet, nemzetiséget, ahol vallási jellegű a nemzet kulturális identitása, meghatározottsága. Hát ilyenek mondjuk a Bosznia-Hercegovinában élő délszlávok, ugye a régies magyar kifejezéssel a bosnyákok, akiket a jelenlegi jugoszláv felfogás annyiban különít el, mondjuk a szerbektől vagy a horvátoktól, hogy ők muszlimok, vagyis mohamedán vallásúak.

[00:13:13](#)

Nagyon érdekes, hogy elkülönítettek és megalapozottan politikai jellegű kulturális meghatározottságot. Az osztrákok például. Az osztrákok kultúrája elsősorban politikai természetű. Annyiban, amennyiben a politikai különállóság határozza meg a külön osztrák kultúrát, mert egyébként a német és svájci kultúrával szorosan összekapcsolódó. Végül a kultúra az az eset, amikor a kultúrát egy sajátos életmód határozza meg.

[00:13:53](#)

Egyetlen egy ilyen etnikai csoport van a 20. század derekán, második felében Európában és ez a cigányság, tehát kultúráját elsősorban ezzel lehet jellemezni. Az ötödik szempont, amelyet vizsgáltak, és itt is négy változatot különítettek el: az adott nemzet, nemzetiség vagy etnikai csoport nyelve. Abból indultak ki, ellentétben a magyarországi felfogással, hogy a saját nyelv nem elengedhetetlen feltétele egy nemzet létezésének. Ezen lehetne vitatkozni, most egyelőre ezt a gondolatmenetet ismertetném.

[00:14:36](#)

Mindenesetre a nemzet és nemzetiség nyelvét elemezve elkülönítettek olyan típust, amikor a nyelv régi. Egészen régi korokra visszanyúló. Egy másik típust elkülönítettek, amikor az adott nyelv új, modern. Csak a 18-19. század modern nemzetállami léte alakította ki. Elkülönítettek egy olyan típust, amikor nincs irodalmi nyelve. Van valamilyen kevert dialektus nyelve a nemzetiségnek, de az nem vált még irodalmi nyelvvé. S negyedik típusként úgynevezett megosztott nyelv, amikor más nemzet, egyéb szempontokból elkülöníthető nemzet, nemzetiség vagy etnikai csoport nyelvével azonos a nyelv, ezt nevezték megosztott nyelvnek. Ugye például a német. És végül, mint legfontosabb tényező, az adott nemzetiségnek a nemzet tudata.

[00:15:43](#)

Ez az elemzés kiindulópontnak ugyanis azt tekinti. Az etnikai csoport úgyszólván sine qua nonjának tekinti, hogy legyen nemzeti identitása, tehát magára, mint nemzetre, nemzetiségre tekintsen. Itt három típust különítettek el: hogy ha ez a tudat etnikai tartalmú. Fő tartalma a nyelv és a nyelvhez kapcsolódó kultúra. Ilyen például a baszkok vagy a bretonok esete. Ha a nemzettudat politikai. Ha alapja, ebben az esetben a nemzettudat alapja a politikai különbözőség más nemzetektől.

[00:16:35](#)

Mondjuk az megint az osztrákok. És messze a leggyakoribb típus, amikor a kettő kombinációja etnikai és politikai egy. Nagyon érdekes megvizsgálni Nyugat-Európa klasszikus polgári nemzetállamait ebből a szempontból. Hogy a típusok kombinációi közül melyek jellemzik. S meg fogjuk látni a francia nemzetet, az angol, a spanyol, a dán vagy a svéd, és még néhány nemzetet a következő dolgok jellemzik. Területe összefüggő, tehát kompakt területen élnek, politikai státuszuk szuverén állammal jellemezhető, önálló szuverén állam, történelmük folyamatos, kultúrájuk alapvetően nyelvi jellegű, nyelvük régi, és tudatuk etnikai és politikai egyszersmind.

[00:17:34](#)

Tehát ez az, ami a nemzetállami fejlődés legjellegzetesebb típusának tekinthető, de messze nem a legszámosabbnak, nem a legtömegesebbnek. Az, hogy kompakt területen él egy nemzet vagy nemzetiség, a 69 európai nemzet közül 56-ot jellemez ugyan, de például, hogy politikai státuszára az önálló független állam lenne jellemző, ez már csak 24 esetben igaz, a 69-ből. További 20 esetben pedig federatív, tehát egyenrangú federatív kapcsolatban áll egy másik nemzettel. Ez így együtt 44, tehát azért így is több, mint a fele. Folyamatos történelme 17 európai országnak van, amely egyetlen percre nem szakadt meg. Önálló állami léttel, politikatörténetileg önálló állami léttel jellemezhető.

[00:18:37](#)

Megint egy túlnyomó adatot találunk. A kulturális bázis 56 esetben a saját nemzeti nyelv, és csak 5 esetben a vallás, és egyetlen egy esetben a speciális sajátos életmód. Ez megint a cigányság esete. Régi nyelve a 69 nemzetből 30-nak van e kimutatás szerint. 14-nek új. És további változatok. Végül négy olyan nemzet volt, amelynek politikai tudata volt, tehát a nemzet tudata elsősorban politikai tartalmú volt. 24 olyan, amelynek etnikai tartalmú nemzettudata volt, és 41, tehát itt megint az ideáltípus egyben számszerű többséget is alkot, 41 esetben etnikai is és politikai is volt az a nemzeti öntudat, amellyel saját magukra tekintettek. Na, most eme ideál típushoz képest érdemes megvizsgálni, hogy abban a történelmi régióban, ahol Magyarország is létezik, Kelet-Közép-Európában, mi jellemzi az egyes nemzetiségeket?

[00:19:58](#)

Hát kezdjük, emeljük ki a sorból, de itt már muszáj sajnos szemüveget váltanom, mert nagyon apró betű. Emeljük ki a sorból, mert hiszen erről fogunk részletesebben beszélni, Magyarországot. Területe összefüggő, kompakt terület. Politikai státuszát az állam jellemzi, történelme megszakított. Nem tisztázzák a szerzők, hogy a török uralomra értenék-e, amelyen lehetne vitatkozni, vagy a Habsburg uralomra. Vagy mind a kettőre. A kultúrája elsősorban nyelvi jellegű, nyelve régi, nemzeti öntudata etnikai és politikai.

[00:20:50](#)

A közép-kelet-európai régióban elkülönített 16 nemzet közül a túlnyomó rész kompakt területen élt. A szorbok és a jugoszláv muszlimok éltek kevert területen és a cigányok diaszpórában. Viszont önálló államisággal 6 állam rendelkezett, 7 federatív köztársaságban, 1945-öt követően, egy autonóm területtel és 2 nem rendelkezett semmilyen vonatkozással.

[00:21:42](#)

Folyamatos történelme a kelet-közép-európai országok közül egyetlen egynek volt e kimutatás szerint. Megszakított történelme, tehát amikor valamelyik más nemzettel együtt volt kénytelen élni, mégpedig egy alárendelt szituációban, 7-nek. És más egyéb változatok. 10 határozta meg kultúráját alapvetően vagy 10 tekint saját kultúrájára alapvetően, mint nyelvi jellegű kultúrára. És 8 kelet-közép-európai nemzetnek régi a nyelve.

[00:22:28](#)

Miért mondtam el mindezt ilyen részletesen? Hogy az európai etnikai színek sokoldalúságát, tényleg a szó szoros értelmében vett sokszínűségét bizonyítsa. Néhány megjegyzés szükséges ehhez a táblázathoz, és ezekhez a meglehetősen száraz adatokhoz. Az első világháború előtt 16 nagyobb európai etnikai közösség, többé-kevésbé kialakult nemzeti öntudattal rendelkező etnikai közösség, nem rendelkezett saját államisággal. Felsorolásuktól eltekintenek, az idő ugyanis repül. A párizsi békék után csak négy ilyen maradt: a baszkok, a bretonok, katalánok és a walesiek.

[00:23:32](#)

1910 körül három európai nemzet, a görögök, a szerbek és a románok többsége nem élt nemzeti állam kereteiben, holott rendelkezett ilyen állammal. Ez itt kritérium. És emellett sem a Habsburg, sem az Ottomán Birodalom vezető nemzetei nem alkottak többséget a két birodalmon belül. Na, most 1918 és '20 között, tehát abban az időben, amit végül is a párizsi, Párizs környéki békék zártak le, ezek a jelenségek Európában túlnyomó részt megszűntek. S az 1910. évi 25%-ról mindössze 4%-ra, ez 1930-as adat, csökkent az önálló állammal, vagy legalább önkormányzattal nem rendelkező nemzeteknek az aránya az európai össznépességen belül.

[00:24:31](#)

Az első világháborút követően Európában döntően az államhatárok mozogtak. Sőt, az állami formációk változtak. Nemcsak a határok, hanem egyszerűen a formációk, mert bizonyos birodalmak eltűntek, másrészt határok költöztek jobbra és balra, keletre és nyugatra, északra és délre. Ehhez képest a népességmozgás, a migráció, illetve a népességcsere nem volt jelentős. Ez a görögséget érintette elsősorban, görög-török és görög-bolgár népességcsere volt. Körülbelül két millió embert érintett, viszont az új államalakulatok formálódása és/vagy a határok változása összesen 78 millió európaikat.

[00:25:18](#)

Egészen másként alakult a helyzet a második világháború után. Jóllehet, nagyon jelentős határváltozások voltak ekkor is, és nem is 1939-hez vagy 1944-hez képest, hanem 1920-hoz képest is. Hát gondoljunk csak a szovjet-finn határ, a szovjet-lengyel, a szovjet-csehszlovák vagy szovjet-magyar határ, a szovjet-román határ, a szovjet-német határ, ugye Kelet-Poroszország kapcsán. A lengyel-német határ, két Németország és így tovább változásaira, tehát 1920-hoz képest is.

[00:25:59](#)

Mégis a nemzeti keretekben élő emberek sorsát ekkor nem elsősorban az állami keretek és államhatárok mozgása változtatta, hanem a népesség mozgatása, tehát a szülőföldjéről való elmozdítása. Ez a legóvatosabb becsléssel is 1945 után több, mint 20 millió embert érintett Európában, de inkább 25-öt, ebből körülbelül 12-13 millió volt a német. Ha 20 millióból indulok ki, és a fennmaradó rész túlnyomóan lengyel, orosz, ukrán, bjelorusz és egy része magyar. Ugye hát ez a félév folyamán erről lesz még szó. Részben lakosságcsere volt ez, tudatos népességmozgatás, részben spontán migráció, egyszerűbben fogalmazva menekülés vagy elköltözés.

[00:27:14](#)

Honnan eredt ez? Eredete természetesen az első világháború utáni rendezésekkel kapcsolatos. Közvetlenebb előzménye pedig a hitleri birodalomnak az a törekvése, hogy egyetlen államban

egyesítse az egész németiséget, és ennek érdekében részint a Harmadik Birodalom határait, annak kereteit kívánta nagyon nagymértékben kiterjeszteni. Másrészt az azon a területen élő nemzeteket, nemzetiségeket, telepítés útján eltávolítani.

[00:27:51](#)

A második világháborút közvetlenül követően már a potsdami konferencián a győztes nagyhatalmak a következőt szögezték le. Idézem Churchill-t: *„Megállapodtunk abban, hogy Lengyelországot Németország rovására kárpótoljuk azért a területért, amelyet a Curzon-vonaltól keletre elvesztett, de Lengyelország most sokkal többet követel magának.”* – mondta Churchill, – *„mint amennyit keleten átad. Nem hiszem, hogy ez Európa javát szolgálná, ha 3 vagy 4 millió lengyelt átköltöztetnek a Curzon-vonaltól keletre eső területekről, akkor 3 vagy 4 millió németet kellene átköltöztetni nyugatra, hogy átadják a helyüket a lengyeleknek. 8 millió ember átköltöztetését azonban nem támogathatom.”* – mondja Churchill. Sztálin válasza: *„Ezek a vidékek”* – a mai Nyugat-Lengyelországról beszél, – *„nincs sem 8, sem 6, sem 3, sem 2 millió lakos. Az embereket vagy bevonultatták a hadseregbe, és aztán elesetek, vagy hadifogságba kerültek, vagy elhagyták ezeket a vidékeket. Igen kevés német maradt ezeken a területeken.”*

[00:29:04](#)

Hát ez csak egy pillanatkép a potsdami konferencia rendkívül kemény vitájából, pontosan ebben a kérdésben volt a legkeményebb vita. A lengyel határok kérdésében, és ez magában foglalta azt a kérdést is, hogy hogyan mozogjon az azon a területen élő németiség, nem is a kelet-poroszországi, hanem a tenger melléki és a Sziléziában élő németiség.

[00:29:32](#)

A győztes szövetséges nagyhatalmak elvi álláspontját szintén a potsdami konferencián szögezték le. Ezt is hadd idézzem: *„A német népet meg kell győzni arról, hogy totális katonai vereséget szenvedett, és hogy nem kerülheti el a felelősséget azért, amit magára vont, mivel saját kíméletlen hadviselése és a nácik fanatikus ellenállása rombolta szét a német gazdaságot és tette elkerülhetetlenné a káoszt és a szenvedéseket.”* Ez a háromhatalmi konferencia határozatában olvasható.

[00:30:10](#)

S ennek részeként, s ez már közvetlenül érinti a mi történelmünket is, határozták el elsősorban Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország területén élő német nemzetiségű lakosságnak Németország területére, mégpedig új területére való telepítését.

[00:30:31](#)

Nem szeretnék azonban a dolgok elébe vágni és rögtön áttérni a magyarországi kitelepítés történetére. Összefoglalóan annyit szeretnék megjegyezni az európai népek mozgásáról, hogy

1913 az utolsó békeév és 1948 a második világháborút követő összeírások éve ez már, és ugye a '47-es békét követő első év, tehát ebben a 35 évben óriási tömegű, körülbelül 80 milliós népesség nemzetiségi státuszában valamikor javulás következett be. Vagy önálló államba kerültek, vagy federatív államot alkottak, vagy legalábbis önkormányzatot nyertek.

[00:31:14](#)

E rendezés fő haszonélvezői a nyugati és déli szláv államok voltak, valamint Románia, Görögország, kisebb részben Franciaország és a három balti állam a két világháború között. A második világháború után pedig ugye a Szovjetunió tagállamai lettek. Ugyanakkor az első világháború után körülbelül 6 millió embernek a nemzetiségi státusza határozottan romlott. Ezek döntően magyarok, németek és törökök.

[00:31:52](#)

A saját nemzetállamban való élés arányának ez a megnövekedése azonban meglehetősen ambivalens jelenség volt. Kétarcú jelenség volt azért, mert a két világháborúban együttesen mintegy 50 millió ember pusztult el. Sok millió ember kényszerült elhagyni szülőföldjét, cserélt országot, honpolgárságot. Hogyha hazát nem is mindig. Hát egy kárpátaljaira gondoljanak, egy idős kárpátaljaira, aki a monarchiai Magyarország állampolgára is volt, aztán a Csehszlovák Köztársaság állampolgára, azután a Horthy Magyarország állampolgára. És azután, ugye a Szovjetunió állampolgára anélkül mondjuk, hogy valaha is elköltözött volna a falujából.

[00:32:48](#)

Tehát nagyon sokakkal esett meg az, amit a magyarságra mondott Illyés, de nemcsak arra érvényes, hogy emberek, szóval nem, nem az adott népesség hagyta el a hazáját vagy a szülőföldjét, hanem a határok költöztek arrébb, jobbra-balra, északra vagy délre.

[00:33:22](#)

Ezek az utalások már jelzik azt is, hogy nemcsak az európai történelemben, hanem, ahogyan a bevezetőben jeleztem, a magyar történelemben is milyen jelentősége van ennek a két világháborút követő népességmozgásnak, és az egyik nagyon fontos jellemzőjét is mutattam ennek, hogy ugye itt nem kivándorlásról van szó. Magyarok más országban éltek már természetesen 1918 előtt. A világ nagyon sok országában is, ez gazdasági vagy politikai kivándorlás miatt következett be, s már igen régóta, tehát hosszú történelmi folyamat volt, és egy diaszpóra kialakulásához vezettek a világban.

[00:34:04](#)

Most a helyzetben az az új, hogy anélkül cseréltek honpolgárságot vagy állampolgárságot az emberek, hogy szülőföldjükről elköltöztek volna. Úgy továbbá ebben a helyzetben az, és ez talán tudományosan még fontosabb, hogy mindez egy olyan történelmi időszakban következett be, amikor a nemzetté válás folyamata régen lezárult. A történelmi Magyarországon magyarok

és nemzetiségek úgy éltek együtt, hogy ennek az együttélésnek a története a modern nemzetté válás előtt kezdődött.

[00:34:45](#)

Azt megelőző korszakra nyúlunk vissza. Most a fordított helyzet, amikor a magyarság válik nemzetiséggé és volt nemzetiségek, vagy legalábbis egy részük pedig, hát egy-egy ország vezető nemzetévé, ez jóval a modern nemzetté válás után következett be. Végül nagyon fontos vonás, és összefügg ezzel az előzővel, hogy mindezt társadalmi, belső társadalmi átalakulási folyamatokat is kiváltott. Még valamikor az 1950-es években kapott Kossuth díjat I. Tóth Zoltán azért, mert kimutatta, hogy a történelmi Magyarországon élő nemzetiségek társadalmi csonka társadalom volt. Különösen az elitben voltak alulreprezentáltak a nemzetiségek, és ugyanakkor az alsó rétegben pedig felülreprezentáltak. És valóban ez tényszerűen igaz.

[00:35:42](#)

Most itt 1918 után, illetve 1945 után is egy olyan folyamat indul meg, amely a magyarság esetében viszi végig azt, tehát a társadalmi hierarchia egy bizonyos fokú leépülése megy végbe, különösen az elitben válik alulreprezentálttá. Különösen erős ez, jó adatok vannak erre, különösen erős ez Csehszlovákiában.

[00:36:12](#)

Nem keresgélem az adatokat, mert így is elég sok számot mondok, megvannak a számszerű adatok, hogy az egész csehszlovák társadalom mekkora hányada értelmiség és azon belül a magyar nemzetiség mekkora hányada és így tovább, de ez más nemzetiségeknél is. Nem csonka, de már nem is teljes ez a társadalom. Nagy kérdés, hogy ez a folyamat meddig tart, megáll-e, visszajára fordul, hogy mi lesz a sorsa, jósolni nem tudok.

[00:36:49](#)

Egy következő gondolkör, amelyről beszélni szeretnék az, hogy hogyan kezelendő ez a probléma. Ez a nemzeti, nemzetiségi kérdés. Mert eddig elég sok mindenről esett szó, arról azonban nem, hogy hát mi is lenne a helyes kezelése. Nem vetném fel, ha nem tapasztalnám őszinte aggodalommal, hogy olykor ebben a nekibuzdulásban olykor bizony bundás indulatok, és nacionalista megnyilatkozások is hallhatók. Nem szívesen mondom, mert nagyon sok évig harcosa voltam annak, hogy egyáltalán erről a kérdésről beszéljünk, amikor még nagyon keveset lehetett beszélni.

[00:37:35](#)

De, hogy mondjam, éppen azért, hogy a megfelelő nézőpontból szemléljük, azért hívnám föl erre a figyelmet. És erre egy iskolapéldát tudok mondani, és ez az iskolapélda Bibó István magatartása. Akivel lehet vitatkozni konkrét megközelítéseit illetően, lehet elvitatni ideológiai beállítottságát.

[00:38:08](#)

Azt, hogy a problémákat, ezt is és másokat is, a legbecsületesebben kívánta megközelíteni, azt nem lehet elvitatni. Rendelkezett egy olyan különleges képességgel, hogy a dolgot magát nézze csak, nem a mellékszempontokat és nem mögöttes meggondolásokból indult ki, hanem tényleg a problémát, a dolgot magát próbálta megoldani. Ebben a kérdésben is, másban is. Elsősorban *A békeszerződés és a magyar demokrácia* című írására gondolok itt, amely 1946-ban született. Ahol ő képes volt összekapcsolni a békeszerződés és a határok kérdését a demokrácia kérdésével és a felelősség kérdésével.

[00:39:02](#)

És a világháború másnapján, teljes elfogulatlansággal képes volt kimondani azt az alapvető igazságot, hogy nagyon nagy hiba lenne a mostani baloldalban, mondjuk Révay József '45 karácsonyi, akkor nagy vihart kavart '45 karácsonyi cikkében keresni a Magyarországra nézve kedvezőtlen békekilátások okát.

[00:39:29](#)

„Magyarország” – mondja Bibó – *„1945 után a nemzetközi politikai életben súlytalanná vált. Lényegében vagy nagyon kis súlyú országgá vált. Lényegében az álláspontja nem tudja jelentősen befolyásolni a béke megteremtését.”* Tehát ebből a szempontból nem jelentős, hogy a belpolitikai életben nem elsőrendű jelentőségű, hogy a belpolitikai életben ki hogy nyilatkozik, meg miben látja akkor ennek a helyzetnek az okát. Az 1945 előtti rezsim történelmi felelősségében, név szerint is Horthyt megnevezve.

[00:40:13](#)

„Van akkor felelősségük” – mondja Bibó – *„A békemű megteremtőjének, a nagyhatalmaknak is.”* Egyik fő problémája ennek a tervezett békének ugyanis az, mondja Bibó István, hogy elkerülhetetlenül alapvető nemzeti érdekeket is sérteni fog. És ha sért, akkor ezzel a magyar demokráciát is veszélyezteti.

[00:40:45](#)

Azt mondja a nagyhatalmakról, idézem: *„Az a mód, ahogyan polgárjogot adtak annak a hitleri találmánynak, mely egész területek lakosságát kimozdítja helyéből, abban az elképzelésben, hogy ezáltal egy egyébként nem indokolható határ jó határrá válik, az az elvtelenség és elvekre való összevissza hivatkozás, amivel következményeiben életbevágó, évtizedekre vagy évszázadokra kiható kérdésekben a legpillanatnyibb politikai opportunizmus jegyében hoztak határozatokat, nem maradhat tiltakozó szó nélkül.”*

[00:41:21](#)

„E szó célja azonban nem egyéb, zárszó gyanánt hangot adni Magyarország csalódásának. Nem lehet célja e békemű megalkotása után a szembefordulás a szomszéd országokkal vagy a békemű alkotóival és nem lehet, főként nem lehet célja vagy következménye egyik sem a magyar demokrácia kiépítésének a megakadályozása.”

[00:41:52](#)

S itt folytatja a gondolatmenetet. „Igaz-e az a vád, hogy Magyarország azért kap ilyen békét, mert a demokratikus államberendezkedés nem képes megvédeni Magyarország elemi érdekeit, mint ahogy Károlyiék sem voltak képesek megvédeni”. Mondják bizonyos politikai körök 1918 után.

[00:42:14](#)

Nem. Pontosan fordított a helyzet. Magyarország számára a demokratikus állapot elérése a végcél még akkor is, hogyha kedvezőtlen határt kap. Tehát a magyar demokráciát okolni azért, tehát az okot és okozatot felcserélni azért, hogy ilyen békemű teremtsődik, egyáltalán nem lehet.

[00:42:48](#)

Ugyanakkor hozzászól Bibó, hogy a valóban demokratikus békerendezés ebben a térségben is egyetlen alapelve az önrendelkezési jog betartása lehetett volna. De még továbbmegy a szerző, a lehető legkíméletlenebb kérdést is felteszi. *A békeszerződés, mint bűnhődés* alcímű részben nevezetes [hang kimaradás] sorsát Magyarország.

[00:43:22](#)

Bibó azt a választ adja, hogy igen, megérdemelte. A történelmi felelősséget ugyanis végre valakinek fel kell vállalnia. Történelmi felelősséget azért, hogy egy országban egy évszázad alatt a Széchenyik és Wesselényik kormányzását a Horthyké váltotta föl. És a magyarok számára mondja, hogy nekünk nemcsak a most rajtunk esett sérelmeken kell tudnunk felháborodni, ami mondjuk Csehszlovákiában történt. Hanem a korábban általunk elkövetetteken is. Ha utóbbira nem vagyunk képesek, előbbire sincsen jogunk.

[00:44:18](#)

A szomszédokkal kapcsolatban viszont még fontosabb megállapítást tesz. Vagy legalább ilyen fontos megállapítást tesz: „Nem követhetik azokat a módszereket, amelyeket azok követtek, akiket a háborúban legyőztek.” Érdekes, hogy mennyire rímél itt a gondolata, anélkül, azt hiszem, hogy ismerte volna Fábri Zoltánnak *A vádlott megszólal* című írását, vagyis ama nevezetes stósi levelet. Amelyben Fábry egy elkeseredett mondatában úgy fogalmaz, hogy a fasizmus legnagyobb fertőzése az, hogy az őket legyőzőket is megfertőzte és hasonló módszerekkel élnek.

[00:45:06](#)

Nos tehát, hogy nem követhetik ezeket a módszereket. Bár hozzáteszi, mert itt is demokrata tudott lenni, egy mai csehszlovákiai koncentrációs tábor és egy náci koncentrációs tábor között szigorúan tilos egyenlőséget tenni. Jól lehet, mind a kettőben el lehet pusztulni, ez igaz. Ugyanakkor van egy másik síkja is, tehát egy másik síkon is meg lehet ugyanezt a problémát közelíteni. Nem a náciizmus, mint történelmi jelenség és a náciizmust legyőzők, mint másik történelmi jelenség, mely egyidejűleg, illetve egymást fölváltva léteztek, mert itt a minőségi különbséget hangsúlyozza, hanem az emberi síkon, a mindennapi ember síkján idézem.

[00:45:53](#)

„De bármennyire fennmarad a demokrácia és a náciizmus között az érték különbség, azért annak az anyának a fájdalma között, akinek gyermekét egy német halálgyárban elpusztították, és annak az anyának a fájdalma között, akinek egy csehszlovákiai koncentrációs táborban vagy az országúton éhen halt gyermekét újságpapírosban eltemették, semmiféle értékkülönbség nincsen. És ha nagyon elszaporodnak az ilyen anyák Közép-Európában...”

[felvétel vége]

[00:46:23](#)

[folytatódik a felvétel]

„... országoknak szóló büntudat és töredelem, hanem ez a büntudat és töredelem saját magunknak, a magyar történelemnek és saját demokráciánknak szól. S ha így gondolkozunk, így tesszük föl a kérdést, senki sem kovácsolhat magyarellenessé e büntudatból. A békét tehát” – zárja a gondolatsort – *„feltétel nélkül belsőleg el kell fogadni, ám ugyanakkor”* – és itt ugye évtizedekre előretekintő szavakat mond – *„a határokon túli magyarság sorsa a jövőben sem lehet közömbös. A békét fenntartás nélkül tudomásul vevő Magyarország számára”*. Miért idéztem ilyen hosszan? Azért, mert az a különleges képesség van ebben az írásban, hogy a dolgot magát nézze. Magyarország együttélését a többi országgal.

[00:47:31](#)

Úgy, ahogy történelmünk alakult, de végre meghaladni egy áldatlan állapotot csak úgy lehet, hogy ha valakik belsőleg is magukévá teszik azt, ami a másik fél részéről helyes és helyeselhető, és akkor a fordítottját is elvárhatják. Hogy ez a fordítottja ez a viszonyosság mennyire következett be, vagy nem következett be, erről nekem nem tisztem beszélni. A hátralévő időben, mint ígértem is ugye, tehát két kérdéskörrel fogok beszélni. Ez volt az első, a hátralévő időben a magyarság világlétszámának alakulásáról, de elsősorban a közép-európai magyarság létszámának alakulásáról szeretnék beszélni.

[00:48:29](#)

Természetesen valamennyien jól ismerik, ezért fölösleges itt a trianoni békeszerződés jelentőségét részleteznem. Pusztán annyit jegyeznek meg, hogy 1900-ban volt Magyarországon az első olyan népszámlálás, amikor a történelmi Magyarország határain belül, Horvátország nélkül, a magyar nemzetiség abszolút többségét alkotta a magyar társadalomnak. 1910-ben, tehát a következő népszámlálás alkalmával ez a szám tovább növekedett, tehát a magyarság számszerű gyarapodása folytatódott, és körülbelül 54%-át alkotta a történelmi Magyarország nemzetiségeinek.

[00:49:28](#)

Az 1918-al bekövetkezett fordulat, ugye a 18,2 millióról a 7,99, tehát gyakorlatilag 8 millióra való zuhanása Magyarország népességének, ez nagyjából egy 60%-os népességcsökkenés, teljesen átrendezte Magyarország nemzetiségi viszonyait is. 1910-ben azon a területen, amelyet az úgynevezett trianoni országterületnek mondanak. A lakosság kilenctized része volt magyar nemzetiségű. Mivel 1918 végétől, 1919-ben, '20-ban és a '20-as évek első felében egy jelentős immigrációs folyamat zajlott le, amely alapvetően menekülés jelleget öltött, nem kizárólag, de alapvetően menekülés jelleget öltött. Ezen a területen a magyarság létszáma körülbelül három és fél százezerrel gyarapodott, és ez kilenctized rész fölé emelte ezen a 93 000 négyzetkilométeres területen a magyarság létszámát.

[00:50:53](#)

A továbbiakban egy nagyon érdekes munka gondolatmenetét követném, illetve hát nem is gondolatmenetét, hanem adataira támaszkodnék. Nagy Iván *Öt világrész magyarsága* című könyvére, amely a két világháború között jelent meg, de nem jellemzi a két világháború közötti szemlélet, hanem egy nagyon is realista szemléletű munka.

[00:51:23](#)

1910-ben a Magyar Szent Korona Országainak területén 10 millió 50 ezer magyar anyanyelvű lakos élt. 1930-ban a trianoni határok között 8 millió ezer lélekből 92% volt magyar. 98, uszkve 100%-os, tehát lényegében tiszta magyar lakosságú járások voltak a Dunántúlon. Győr megye déli, Sopron megye keleti részétől Vas megye keleti járásain keresztül Zala megyében nyúlik le ez a tömb, Göcsej vidékén terül szét. A másik nagy ilyen tömb Székesfehérvár és vidéke. Harmadik Duna Tisza köze. A negyedik a Tiszántúl Körösöktől északra eső része.

[00:52:31](#)

Ezzel nem kívánok részletesebben foglalkozni. A magyarországi nemzetiségek, tehát a körülbelül a lakosság 8%-át alkotó nemzetiségek történetével úgy gondolom, hogy jelen pillanatban nem tisztem foglalkozni. Nézzük, hogyan alakult a magyarság létszáma az utódállamokban. Kezdjük Ausztriával. A háború után Nyugat-Magyarország, vagyis Burgenland lakosságából 1920-ban 25 ezer, 1923-ban pedig 15 ezer volt magyar. Német pedig a túlnyomó rész, 1920-ban 75%, '23-ban pedig majdnem 80%.

[00:53:30](#)

Nem, eltekintenek a települések ismertetésétől, az Ausztriában élő németiség egy másik típusa, a Magyarországról oda vándorolt vagy már 1918 előtt is ott élt és ott maradt, de nem szülőföldjeként, tehát Ausztriát nem szülőföldjeként tisztelő magyarság 1918 vagy '19 után ugye ehhez a politikai emigráció is tartozott. Sokkal fontosabb és érdekesebbek az adatok Csehszlovákia vonatkozásában.

[00:54:03](#)

1910-ben azon a területen, amely a történelmi Magyarországból Csehszlovákiába került, egymillió 70 ezer ember élt. Ezt akkori terminológiával, amit hangsúlyozom akkori terminológia és én nem tartom használhatónak a „tót” kifejezés miatt, ugye Tótföldön, ahogy akkor mondták közel 900 ezer, Ruténföldön pedig 170 ezer. 1921-ben csehszlovák népszámlálási adatok szerint háromnegyed millió és 1931-ben 10 évvel később további ötvenezres csökkenés, 700 ezer ember.

[00:54:53](#)

Összességében 1910 és 1931 között 368 ezer fővel csökkent a magyarként összeírtak száma a Felvidéken vagy Felső Magyarországon. E csökkenésének több oka volt. Egyrészt a Magyarország területére való menekülés, ami egy százezres nagyságrend volt. A másik, hogy a csehszlovákiai népszámlálási gyakorlat arra törekedett, hogy a magyarsághoz elsősorban anyanyelvével kapcsolódó zsidóságot disszimilálja a magyarságtól.

[00:55:38](#)

Őket külön nemzetiségként írta össze, amely jelentősen csökkentette a magyarság számát. Az úgynevezett Tót-, és Ruténföldön 1921-ben összesen 150 ezer, 1931-ben 156 ezer izraelita vallású csehszlovák állampolgár vallotta magát egyszerre zsidó nemzetiségűnek is. Ők 1918 előtt elsősorban, még egyszer hangsúlyozom, az anyanyelv kapcsolódása folytán magyar nemzetiségűnek vallották magukat.

[00:56:36](#)

Így is a csehszlovák statisztikai kimutatások körülbelül 170 ezer magyarról, akik 1910-ben még léteztek és 1930 körül már nem léteznek, nem tudott pontosan számot adni. Ez valószínűleg annak tudható be, feltételezi a szerző és feltételezhetjük vele együtt mi is, hogy ezek disszimilálódtak a magyarságtól, és valószínűleg asszimilálódtak a szlováksághoz, hiszen kettős kötődésűek voltak. És ugye az állami lét, az állami keretek megváltozása váltotta volna ki ezt a váltást, vagy okozta volna ezt a váltást.

[00:57:19](#)

A felvidéki magyarsággal kapcsolatban még egy megjegyzés. Jelentős része Magyarország északi határa mentén, északi határához közel kompakt, összefüggő, nagy foltokban lakott, bizonyos nagyobb területeken túlnyomó részben magyar többségben a két világháború között. 1910-ben Délszláviában, ahogy a munka fogalmaz, vagyis az S-H-S Királyságban 577 ezer. A későbbi S-H-S Királyság területén 577 ezer magyart írtak össze.

[00:58:04](#)

1931-re 110 ezerrel csökkent ez a szám. A csökkenés megint egyrészt elvándorlás, másrészt disszimilálódás, illetve másik szemszögből asszimilálódással magyarázható. A Romániához került 110 ezer négyzetkilométeres területen 1910-ben 1,66 millió magyar élt. 1927-ben a közigazgatási összeírás 1,24 millió magyart mutatott ki. A fogyás oka részben a statisztikai nyilvántartás problematikussága, részben az ide vándorlás és részben ugyanaz, a zsidóságot külön nemzetiségként kezdik nyilvántartani. Mivel az idő rettenetesen előrehaladt, eltekintenek az egyéb országokban élő, két világháború között élő magyarság számának ismertetésétől. Csak az összefoglaló adatokat mondanám el.

[00:59:40](#)

1930-as években, e munka megírása idején, a világban 12 millió 164 ezer 87 magyart tartottak nyilván. Ebből Magyarországon 8 millió élt, az úgynevezett utódállamokban 3,4 millió, Európa többi államaiban nem egészen százezer, az Egyesült Államokban 580 ezer, jelentős része anyanyelvileg már nem tartozott magyarsághoz, olyan értelemben semmiképpen, hogy első nyelve a magyar lett volna, ha beszélte is egyáltalán, és a további a világ más földrészein elhelyezkedő országok között oszlik.

[01:00:40](#)

Tudjuk, hogy 1930-as évek végétől ez a helyzet újra jelentősen megváltozott. A túlnyomóan magyar nemzetiségű ország, az első bécsi döntés és a második bécsi döntés, majd a háború következtében egy 170 négyzetkilométeres, mintegy 14 millió lakosságú, megint soknemzetiségű országgá vált. Ez azonban egy átmeneti állapot volt a magyar történelemnek csupán, amely 1945-ben lezárult. És a második világháborút követően Magyarországon megint egy rendkívüli arányú népességmozgás bontakozott ki részben spontán, részben állami eszközökkel tudatosan irányítva. Az, amit Potsdammal kapcsolatban ismertettem egy kicsit részletesebb magyarázatra szorul, most térnék rá vissza akkor szándékosan nem akartam hosszan időzni.

[01:02:02](#)

A nemzetek, nemzetiségek etnikai csoportok mozgatásának elve a hitlerizmus egyik alapgondolata volt. Nemcsak olyan értelemben, ahogy már említettem is, ugye, hogy a németeket egy államban egyesíteni, hanem olyan értelemben is, hogy más nemzeteket,

nemzetiségeket elmozdítani eredeti lakóhelyükről. Most a második világháborút követő békemű megalkotása során ezt az elvet a visszájára fordították. Azt mondták, hogy a németiség valóban éljen egy államban, de nem olyan tág állami keret, és egy tömbben, és egy tömbben bocsánat, és de nem olyan tág állami keretek között, nem olyan óriási területen, hanem telepíttessék össze.

[01:03:03](#)

Ez vezetett azokhoz a határozatokhoz, amelyekről beszéltem, amelyek elsősorban Kelet-Poroszországgal, illetve Lengyelországgal, Csehszlovákiával és kisebb részben Magyarországgal kapcsolatosak, és amelyek úgy szóltak, hogy az ezekben az országokban élő német nemzetiségű, magukat németeknek való lakosságot el kell távolítani abból az országból. És Németország, amerikai, angol vagy szovjet megszállási zónáiba kell telepíteni, illetve az 1945-től de facto visszaállt Ausztriába, kisebb részben.

[01:03:50](#)

Meg kell mondani, hogy ez a megoldási mód, bármennyire is a hitlerizmus indította el ezt a népesség mozgást és a népesség mozgatásának eszméjét Európában, ez a megoldási mód magában rejtette a kollektív felelősségre vonás eszméjét. Nem egyénenként és személyenként állapított meg büntetőjogi felelősséget, egyébként nem is büntetőjogilag vont itt felelősségre, hanem bizonyos felelősséget, és azért büntetésként kezelt intézkedést, mint ahogy ugye idéztem a potsdami konferencia határozatát, abból kiindulva hozott, hogy valakik egy nemzetiségi nyelvi csoport tagjának vallották magukat.

[01:04:51](#)

S mint ilyen, bármennyire is egyértelműen elkülöníthető a második világháborúban a fasiszta hatalmak célrendszere és az antifasiszta hatalmak célrendszere. Értéktétele szempontjából elkülöníthető, de mint ilyen, nem helyeselhető. Hogyan érintette ez Magyarországot? Lesz erről részletes előadás, én csak a fő vonalaival szólnék. Már csak azért is, mert az idő tényleg repül. Már az 1945. január 20-i fegyverszüneti szerződésben szó esett erről. Magyarországon viszonylag nagyszámú vagy hát egy bizonyos számú német állampolgár élt 1945-ben. A fegyverszüneti szerződés úgy rendelkezik, hogy ezeket a német állampolgárokat internálni kell. 1945 februárjában a Vörös Hadsereg megkezdte a tisztántúli németiség deportálását. Egy részük hadifogságba került, egy más részük pedig gyűjtőtáborba.

[01:06:14](#)

1945 tavaszán az új, éppen ébredő demokratikus magyar közélet több politikusa is osztotta ezeket a nézeteket, hasonlóan foglalt állást. Nem, és itt pártok szerint nem nagyon lehet különbséget tenni. Gerő Ernő ugyanúgy a kollektív felelősségre vonást hangsúlyozta, mint mondotta, ugye a németiségnek osztoznia kell Hitler sorsában. Mint ahogy a *Szabad Szó* is arról beszélt, hogy, hogy ki kell kergetni az országból a sváb hazaárulókat, és kezdetben legalábbis, a *Kis Újság* is ilyen szellemben írt, a Kisgazdapárt lapja, talán csak a szociáldemokrata pártban

nem volt meg ez az erős kezdeti németellenesség. Aminek két oka volt, nem volt erős paraszti bázisa a szociáldemokrata pártnak, viszont igen erős német származású kispolgári bázisa volt a párttagság körében.

[01:07:18](#)

1945 májusára ez a kezdeti erős németellenes hangulat csillapult, a pártok pártközi értekezleten már elhatározták magukat a kollektív felelősségre vonástól, megkülönböztették a svábokat és a fasisztákat. Mégis, 1945 nyarán olyan kormányintézkedések születtek a nemzetközi rendezés részeként, amelyek a kollektív felelősségre vonás elemeit is tartalmazták.

[01:07:48](#)

Hát például a 3820-as, 1945. évi 3820-as kormányrendelet. Mivel ez nagy fontosságú, néhány részletére is utalnék. Négy csoportba osztotta a magyarországi németeket, akik Hitleristák voltak, tehát vezetők vagy SS-be önként belépett emberek, akik nemcsak a földosztásból maradtak ki, és nemcsak állampolgári jogaikat veszítették el, tehát például a '45-ös választásokon nem vehettek részt, satöbbi. Az állampolgári jogoktól való megfosztás jogilag 1950-ig tartott, gyakorlatilag 1948-49-ig, a '49-es alkotmány már minden nemzetiség egyenjogúságáról beszél, hanem le is tartóztatták őket.

[01:08:38](#)

Második típusba a hitlerista szervezet nem vezető tagjait sorolta, vagy olyanokat, akik visszanémetesítették a nevüket. Őket elsősorban a földosztás során különböztették meg hátrányosan, mert a földbirtok nagyságától függetlenül elkobozták a birtokaikat. Valamint közmunkára kötelezték őket. Harmadik típusba azokat sorolta, akik nem voltak hitlerista szervezet tagjai, de eszmeileg támogatták azt. Na, most ez egy igen problematikus dolog, mert ezt nem lehet megállapítani, vagy alig lehet megállapítani.

[01:09:28](#)

És hogyha a csehszlovákiai magyarság kitelepítésével kapcsolatban, ugye a kassai kormányprogram 8. pontjában pont ezt kifogásoljuk, hogy lényegében parttalanná teszi a háborúban bűnösöket, bűnösök körét azáltal, hogy csak azokat nem tekinti háborús bűnösöknek, akik aktívan ellenálltak, partizánharcban vettek részt, satöbbi, satöbbi. Az elveket ugyanolyan következetességgel kell erre az esetre is alkalmazni, és azt kell mondani, hogy ez a legproblematisabb vonása.

[01:10:07](#)

Az ő ingatlanaikat ugyan nem kobozták el, de ha igényjogosultak voltak, akkor sem részesültek a földosztásban. Noha próbálkoztak ezzel, de nem részesültek, nem tudták egyszerűen az érdekeiket érvényesíteni, sőt, ha a népgondozó hivatal, ez egy ezzel foglalkozó szervezet volt akkor, úgy döntött, kötelesek voltak csere céljaira a saját ingatlanukat rendelkezésre bocsájtani.

Plusz az első két csoportba tartozókat kötelesek voltak házukba befogadni. Ha önök közül látták valakik az elmúlt héten az *Együttélés* című filmet, akkor ennek a drámájáról, hát tudósítást kaphattak.

[01:10:53](#)

Mi volt az, egyházban összeköltözni. Mi volt az a saját kezével megépített ház istállójában, vagy éppen a disznóólban lakni, mert a házba mást telepítettek. Mondjuk egy szerencsétlen bukovinai székelyt, aki maga is roppant hányatott sorsú volt. És ezt mindig, ha csak alkalmam van, el szoktam mondani, hogy az én felfogásom szerint ennek a konfliktusnak a valódi drámaiságát éppen az adja, hogy nem lehet egyszerűen igazságot tenni. Hogy Magyarországon ugye a magyarok vannak otthon, tehát a székelyeknek jár az, mondhatja valaki, jár az, hogy Magyarországon otthonra leljenek, már csak azért is, mert olyan hányatott sorsú. És a magyarságot egyébként is Csehszlovákiában üldözés éri és a határokat újra a trianoni módon húzták és így tovább, nem folytatom a gondolatsort.

[01:11:58](#)

Igen, de a másik oldalon azt mondhatjuk, hogy ők 1000 kilométerről jöttek, jelentős részben nem is önszántukból. Fölöttük megkérdezések nélkül döntöttek arról, amikor kimozdították onnan őket, ahol hosszú ideje éltek, és aztán valóban egy Odüsszeia volt, le Délvidékre és aztán Délvidékről Tolnába, Baranyába. Azoknak a háza, akikébe ők települtek, azok az emberek viszont évszázadok óta itt éltek. Ez volt a szülőföldjük. Lehet, hogy más nyelvet beszéltek.

[01:12:45](#)

Hagyomány és szokásrendszerük más volt, mint a magyar nemzetiségűeké, de ekkorra már jelentősen eltávolodott az anyaországi németektől is és sajátos színezetet öltött, és ez volt a szülőföldjük. És mindaz, amit megalkottak, megépítettek, a két kezükkel építették. Most olyanokról beszélek, akik nem SS tagjai voltak, szóval büntetőjogilag nem felelősségre vonható emberekről, és ez volt a többség. Mert hiszen a Volksbundba is a magyarországi németiségnek körülbelül 35%-a lépett be.

[01:13:20](#)

Tehát a többsége nem volt Volksbund tag. Valódi dráma, amiben nem lehet igazságot tenni. Egy metszet a kelet-közép-európai együttélésből. A népek kelet-közép-európai együttéléséből. Végül a negyedik csoport az, ha az illető nem volt hitlerista szervezet tagja, s azt nem is támogatta, ők egyenlő jogokat élveztek a magyarokkal. Nem akarok itt '45 előttre visszanyúlni, hogy az 1940-es Bécsi szerződés milyen előjogokat biztosított a magyarországi németiségnek, hogy Basch Lóránték mit csináltak a Volksbundban, és hogy '42-ben Bonyhádon megalapított Hűséggel a Hazáért¹ (sic!) szervezet éppen ezzel szemben hogyan lépett föl, ez egy olyan

¹ Hűséggel a Hazához

bonyolult történet, amiről majd az az előadás beszél, vagy az az előadó beszél, aki erről tart részletesen előadást.

[01:14:19](#)

Megint csak a magyarországi lakosság létszámát illető kérdésekre szorítkoznék a továbbiakban. A szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 9-én felszólította az ideiglenes kormányt, hogy 450 ezer németet telepítsen ki. Ez azonos a magyarországi németesség számával. A magyar kormány ezzel szemben nem kívánta a teljes németséget kitelepíteni, augusztus 13-i ülésén így foglalt állást. És a későbbiek folyamán is ezt hangsúlyozták.

[01:14:57](#)

A Miklós Bélát a '45 novemberi választások után felváltó Tildy miniszterelnök kijelenti, a németek közül sokan, idézem: *„bizonyosságát adták a magyarsághoz való tartozásoknak, a baloldalhoz való kötődésüknek, nem érdemlik meg, hogy ebből az országból eltávolítsák”* vagy *„nem szolgáltak rá arra, hogy ebből az országból eltávolítsák őket”*. Ennek ellenére a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november végén félmillió német kitelepítését tartja indokoltnak Vorosilov és egy angol meg egy amerikai tábornok megbeszélésén. És ezt határozatként közlik a magyar kormánnyal is. A magyar kormány ezzel szemben azt szögezte le, hogy körülbelül 200 ezer német kitelepítését látja indokoltnak.

[01:15:59](#)

Végül 1945. december 29-én kiadott kormányrendelet nem a korábban nyilatkozatokban hangoztatott helyes elveket alkalmazza, hanem bizonyos mértékig a kollektív felelősségre vonás elvét a magyarországi németességgel szemben, amikor azt mondja, kötelesek Németországba települni azok, akik 1941-ben, idézem: *„német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallották magukat”*. Plusz a Volksbund tagok az SS katonák, akik nevüket visszánémetesítették, és így tovább. Ez problematikusabb. A Volksbund, amennyiben az fasiszta szervezetnek tekintendő, szóval ez egy külön mise kérdése lenne, az SS mindenképp és az egy egyértelmű dolog. De problematikus ugye, hogy anyanyelvi és nemzetiségi hovatartozás alapján.

[01:17:01](#)

Bizonyos kivételeket tett a német anyanyelvű, de magyar nemzetiségű lakossággal. A demokratikus pártokhoz, 1945 előtt is demokratikus pártokhoz tartozókkal, akiknek magyar házastársa volt és azok gyermekeik, a 65 év feletiekkel. Meg kell mondani, hogy a magyarországi németesség kitelepítése nagyon konfliktusos folyamat volt. A történelemszemléletünkben eléggé eluralkodik a Bibó-istváni felfogással szemben az, hogy hogy vagy egy teljes önostorozó álláspontra helyezkedünk és kvázi mazochista felfogásban gondolkodunk saját magunkról, saját történelmünkéről, vagy egy másik véglet: az, hogy külső okokra hárítjuk át a problémákat. Tehát ez esetben arra, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság rendelt el mindent, ami igaz is.

[01:18:10](#)

Mint mondtam, 12-13 millió német hagyta el eredeti lakóhelyét, szülőföldjét és migrált más területekre. És ennek ugye csak egyötvened része ez a körülbelül negyedmillió magyarországi német, akit érintett. De meg kell mondani, hogy a németek kitelepítése során erős nacionalista hangok hallatszottak. Nemcsak '45 legelején, amit idéztem, ugye, hogy osztozniuk kell Hitler sorsában, hanem '45 végén is.

[01:18:49](#)

És megint nem szélső nacionalista vagy hozzájuk hasonló politikusokat, szándékosan idézek egy olyan politikust, akinek '45 előtti németellenessége, a hitlerizmussal való szembefordulása igen tiszteletreméltó. És egyébként is, mondjuk *A néma forradalom* című munkája és egyéb megnyilvánulásai 1945 előtt tiszteletre méltóak. Nos, tehát Kovács Imrét, aki azt mondta, hogy a németeknek úgy kell innen elmenni, ahogy idejöttek: egy szál batyuval.

[01:19:31](#)

Tehát a német-magyar együttélésnek ez egy mélypontja, ezt lehet erről az időszakról mondani. A németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács gyakorlatilag a nagyhatalmak 1946. augusztus 1-ét jelölték meg a németek teljes kitelepítése határidejének. Ez azonban teljesíthetetlen volt, már csak azért is, mert az amerikai zóna egyszerűen nem tudott ennyit ilyen rövid idő alatt befogadni.

[01:20:00](#)

A 450 ezer helyett 1946. december 31-ig 136 ezer embert telepítettek ki, úgyszólván kivétel nélkül az amerikai megszállási zónába. Az amerikai megszállási zónába a későbbiekben még szórányosan kerültek magyarországi németek. A későbbi NSZK területére, így mondom, a későbbi NSZK területére mindösszesen 170 ezer, a későbbi NDK területére 54 ezer, a de facto ekkor helyre már helyreállt Ausztria területére, ugye [...] '55-ös államszerződéstől, 15 ezer német kerül és a németek háborús vesztesége 11 ezer volt ez. Ez együttesen körülbelül negyedmillió magyarországi német, negyedmillió veszteséget jelent a magyarországi németek körében.

[01:21:04](#)

És természetesen a veszteség itt a szó szoros értelmében értendő. Bármilyen nemzetiség, a legkisebb is színfoltja és értéke a magyar társadalomnak. Mondjuk a szamosújvári vagy gyergyószentmiklósi örmények ugyanúgy, mint a két világháború között már legszámosabb nemzetiséget alkotó németek. Ezzel egyidejűleg, s ezzel zárnám mondanivalómat, de itt már tényleg nagyon röviden, mert erről két előadás is lesz, csak fő vonásaira utalnék. Ezzel egyidejűleg párhuzamosan zajlott egy másik nagy népességmozgás is. Ugye a harmadik az immigráció, a spontán immigráció volt, ez államilag irányított népességmozgás, ez pedig a szlovák-magyar lakosságcsere.

[01:21:58](#)

A szlovák-magyar lakosságcsere története hosszú ideig egészen ismeretlen volt. Én úgy végeztem középiskolát és egyetemet, hogy lényegében semmit sem hallottam. Lényegében semmit sem. Egész véletlenül tudtam annyit a dologról, de ez egészen véletlen, édesanyámnak egy valamikori brassói osztálytársa Pozsonyba ment férjhez. És néhány levél, talán két levél maradt ebből az időből, ami egyáltalán keresztül jöhetett a határon, vagy nem tudom a részleteket, nem ismerem. Erre emlékszem, hogy célzások és utalások voltak, nagyobb gyerekként olvasva ezeket a leveleket. Semmi titkos nincsen bennük, hogy milyen a helyzet és hogy talán ott, ahonnan eljöttünk.

[01:23:04](#)

Írja ez a néni, aki azóta meghalt már. Ott ahonnan eljöttünk, vagyis Erdélyben sokkal jobb a helyzet. Hát ugye ez Petru Groza időszaka, akkor tényleg sokkal jobb volt a helyzet. Ha a szlovák-magyar együttélésnek is mélypontja ez az időszak, akkor a román-magyar együttélésnek, hát talán éppen fénypontja ez a nagyon rövid időszak. És aztán az egy folyamatos leszálló ágba kerül. Újabbban a szlovák-magyar lakosságcsere irodalma nagyon jelentősen megszorodott. Eltekintenék most az irodalmi ismertetésektől. Magyarországon publikált tanulmányok vagy monográfiák fejezetei foglalkoznak ezzel, mint Balogh Sándoré, külföldön, Bernben publikált monográfia foglalkozik ezzel, mint Janics Kálmán *Hontalanság évei* című munkája.

[01:24:07](#)

De legelsősorban is foglalkozik ezzel a kérdéssel egy olyan szerző, aki úgyszólván ismeretlen hazai közvélemény előtt, de önöknek lesz szerencsájuk személyesen megismerni, mert meghívtuk ide. Hát főleg Ágnes jóvoltából, de mondjuk én ismerkedtem vele össze személyesen, mint szakmabéli. Szabó Károly, akit, majd ha lejön, akkor alkalom lesz bemutatni. Bár azt mondta, nagyon sok mondanivalója van, és ő szeretne beszélni.

[01:24:39](#)

Aki a pozsonyi meghatalmazott helyettese volt lényegében és '46-49 között a Szlovákiából Magyarországra áttelepített magyarság ügyeit a legközvetlenebbül intézte. És irányította, mert maga a meghatalmazott nem tartózkodott ott állandóan vagy rendszeresen. Ő szerzőtársakkal több ezer oldalon írta meg ennek a történetét, amely kéziratban található, tehát publikálást nem nyert, kézirat formájában olvasható az Országos Széchényi Könyvtárban. De hát legjobb lesz a szerzőt magát személyesen meghallgatni.

[01:25:21](#)

Mire szeretnék ezzel kapcsolatban csak utalni? Az egyik az, hogy a szlovák-magyar lakosságcsere kiindulópontja az a szlovák meggondolás vagy cseh és szlovák meggondolás, hogy tiszta nemzeti államot kell teremteni. Tiszta cseh és szlovák nemzeti államot kell

teremteni. Meg kell szabadulni a németektől és meg kell szabadulni a magyaroktól. Ezt ugyan nem tudták egy csapásra elfogadtatni a szövetséges nagyhatalmakkal, a háború végére azonban a németseget illetően mindenképpen, és nem is kellett különösebben győzködni, elfogadtatták.

[01:26:04](#)

Kísérletet tettek arra is, hogy a magyarságot is egyoldalúan kitelepítsék a felvidékről és a potsdami konferencia elé került a dolog, de maguk a legfelsőbb vezetők már nem is tárgyaltak ezen a szinten, mert az angolszászok elleneztek a magyarság olyan egyoldalú kitelepítését, ahogyan a szudétanémeteket telepítették ki. Ennek nyomába lépett az a csehszlovák javaslat 1945 végén formálódva és '46-ban határozott végleges formát öltve, hogy Magyarország és Csehszlovákia közötti lakosság cseréltessék ki. És egy lakosságcsere egyezményt kötött 1946 elején Magyarország és Csehszlovákia. A csehszlovákok abból indultak ki, hogy Magyarországon körülbelül annyi szlovák él, mint ahány magyar Csehszlovákiában, ami nem felelt meg a tényeknek.

[01:27:09](#)

De végeredményben ezzel próbálták keresztülvinni azt a szándékot, amit az egyoldalú kitelepítés tervével nem sikerült elérni. Ezt a helyzetet nagyon bonyolította, hogy a magyarságnak a szlovákiai ellenállásban játszott pozitív szerepe vagy a magyarság egy részének játszott pozitív szerepe ellenére a háború másnapján nagyon komoly megtorló intézkedések születtek vagy megtorló intézkedéseket hoztak a magyarsággal szemben. Legelőször és elsősorban is, ugye a pozsonyi magyarsággal, akiket Ligetújfalura deportáltak, ami még egy Pozsonytól nyugatra elhelyezkedő kisebb település az osztrák határ és a Duna közelében.

[01:28:10](#)

Ezt követte a szlovákiai magyarság állampolgári jogoktól való megfosztása. És itt csak azokkal tettek kivételt, ugye ezzel kapcsolatban írta Fábry, ugye a *Vádlott megszólalt*, csak azokkal tettek kivételt, akik aktívan részt vettek az ellenállásban, vagyis gyakorlatilag a magyarságot kollektíven vonták felelősségre. És aki az állampolgári jogait elvesztette, az nem részesülhetett a földosztásban, annak a tulajdonát, magyar és német nemzetiségét egyaránt, amíg el nem hagyta az országot, illetve hát a magyarok esetében nem mindenki hagyta el az országot, annak a tulajdonát állami kezelésbe vették.

[01:29:04](#)

És végül eme intézkedéssorozat talán negatív csúcsaként, az én szemléletem mindenképpen negatív csúcsaként, hoztak egy úgynevezett reszlovakizációs rendeletet, amely abból a megfontolásból indult ki, hogy a szlovákiai magyarok egy része tulajdonképpen etnikai eredetét tekintve szlovák. Csak elmagyarosodtak, vagy el magyarosították őket, és most itt az alkalom, hogy visszaszlovákosodjanak. És ha visszaszlovákosodnak, vagyis deklarálják, hogy ők szlovákok, akkor azonnal visszakapják állampolgári jogokat, etcetera.

[01:29:51](#)

Azért tartom én ezt negatív csúcsnak, mert impliciten tagadja azt, hogy egy nemzethez, nemzetiséghez asszimilálódni lehet. Vagyis örökre adott etnikai faji determinációkból indul ki. Ha valaki szlováknak született, mondjuk 300 évvel ezelőtt szlovák volt, de aztán elmagyarosodott, vagy 150 évvel ezelőtt, akkor az akkor is szlovák. Ez beláthatatlan következményekkel járó gondolat. Másrészt pedig olyan gyakorlati következményei is vannak, hogy hát hogyan döntöm el? A név alapján? Mondjuk, akit Petrovszkinak hívnak, akkor az nem magyar esetleg? Bocsánat, ha van valaki közöttünk, aki Petrovszki vagy Novotninak hívnak.

[01:30:46](#)

Vagy esetleg külső etnikai jellemzők, hagyomány és szokásrendszer? Mit tekintek szlovák hagyománynak? Milyen étel, ami szlovák? Milyen étel, ami magyar? Beláthatatlan következményekkel jár. Ezt a rendeletet meghozták, 1954-ben a CSKP hivatalosan is visszavonta. Tehát hivatalosan visszamenőleg is helytelenítette ezt a reszlovakizációs rendeletet. Magyarország ezt a lakosságcserét azonban kivédeni nem tudta. Megpróbálta, de a Szovjetunió nagyon élesen elmarasztalta Magyarországnak ezeket a kísérleteit.

[01:31:29](#)

Az a Visinszkij elsősorban, aki külügyi népbiztos helyettesként a párizsi konferencián képviselte országát, és nyíltan a konferencia színe előtt a Horthy-féle nacionalizmus visszaállításával és a Nagy-Magyar Királyság nacionalista ábrándjával vádolta meg az új demokratikus Magyarországot. Azért, mert nem hajlandó hazavinni, visszafogadni azokat a magyarokat, akik az országhatárokon kívül élnek. Ugye a magyar meggondolás az volt, hogy azok maradjanak szülőföldjükön. Tehát itt az elvek különböznek. Visinszkij arra hivatkozott, hogy a Szovjetunió az övéit, a saját embereit mind igyekszik hazavinni, mondta itt a konferencia színe előtt, ennek példája az 1945 nyári Lengyelországgal kötött lakosságcsere egyezmény, amelynek következményeképpen több mint egymillió lengyel került a Szovjetunió új területére.

[hang kimaradás]

[01:32:43](#)

Mert ugye minden anya és minden szülő, mondja Visinszkij, arra törekszik, hogy otthon legyen a gyermeke, csak Magyarország folytat ilyen furcsa magatartást, hogy a szomszédoknak igyekszik átadni a gyermekét. Hát itt nagyon keverednek jogos és természetesen méltatlan érvek. Az egykorú magyar sajtó nem is hozta le a vörös hadsereg magyarországi lapjában, aminek a neve *Új Szó* volt, de ami közkönyvtárakban elég nehezen hozzáférhető. Az *Új Szó*ban jelent meg teljes terjedelemben. Vagyis a Szovjetunió egyértelműen támogatta ezt a csehszlovák törekvést. Végeredményben körülbelül 70 ezer magyarországi szlovák távozott el, és körülbelül 80 ezer, 81 néhány ezer felvidéki magyar érkezett.

[01:33:49](#)

Csereként 50 egynéhány ezer volt, mert ott egy fő egy főért, tehát nagyon pontosan igyekeztek betartani. A csehszlovákok törekedtek arra, hogy kvótán felül juttassanak át magyarokat, kezdetben 200 ezerre, tehát a cserén felül. Különféle címeken végül is ezt erősen redukálták, de már ugye 1945 tavaszán egy jelentős idevándorlási vagy menekülési hullám zajlott le. Végül is mindez a magyarországi népesség létszámát jelentősen nem változtatta. Valamelyest több magyar érkezett ide, mint amennyi szlovák eltávozott. Azonban nem mindegy, ezt azt hiszem, nem kell önöknek magyarázni, és ideje is befejeznem, mert elég hosszan beszéltem.

[01:34:48](#)

Nem mindegy, szóval ez nem egyszerű egyenlet kérdése, hogy mondjuk, 82 ezerből kivonok 73 ezret, akkor 9 ezer mozgott, a többi meg, hát nullszaldós, mert igenis ez 150 ezer ember problémája. 150 ezer mozgott, szülőföldet, szülőfalut eredeti társadalmi közösséget elhagyva került el onnan. Nem beszélve arról, hogy a szlovákok arra törekedtek és sikerrel, hogy a vagyonos magyarokat távolítsák el, majd Szabó Károly beszél erről részletesen. Nekem már nagyon sok mindent mesélt.

[01:35:29](#)

Akik a vagyonuk jelentős részét kénytelenek voltak otthagyni. És fordítva, szóval az itteni szlovákság egy jelentős része is ragaszkodott eredeti szülőföldjéhez, ahhoz a közösséghez, amelyben felnőtt, és amelyben apja, nagyapja és dédapja is fölnőtt. Itt elsősorban Békés megyében, és jó néhány helyen igen éles konfliktus támadt. És képzeljék el azt a konfliktust, ami mondjuk hasonló a tolna-baranyai székely-sváb konfliktushoz, mondjuk Tótkomlóson zajlott, ahonnan a szlovákság egy része elmenne. Egy másik része azt mondta, hogy nem megyek el, én itt maradok. De a helyébe már szállítottak felvidéki magyarokat, akiknek nem volt hol lakni. És akkor azt mondták, hogy ez az én házam. Szóval nem akarom megint színezní, mindenki el tudja képzelni ezeket a konfliktusokat.

[01:36:25](#)

Ha részletesebben utána akar nézni, mondom, főként Szabó Károlyt, mint legilletékesebbet érdemes meghallgatni. De a jól hozzáférhető, csak kis példányszámban kiadott, ezért azt hiszem Szegeden nincs is meg, de az OSZK-ban vagy a parlamenti könyvtárban könnyen és jól hozzáférhető *Új otthon* című lap, hát elég részletesen foglalkozik cikkeiben, mind a felvidéki magyarság helyzetével, mind az idevándorlás kálváriájával és az elvándorlás problémájával, mind az itteni társadalmi beilleszkedés nehézségeivel.

[01:37:08](#)

Nos, talán ízelítőül ennyit, mondom, részben bevezetésképpen egy olyan féléves kurzushoz, amelyben nálam sokkal illetékesek fognak megszólalni, részben pedig egy kicsit pótolva egy olyan témát, amire hát nem biztos, hogy, ezt nem tudom megint, Ágnes az illetékesebb, de nem

biztos, hogy lesz előadó, ugye a magyarság világlétszámával kapcsolatban és ezért próbáltam néhány, az előadás második részében néhány összefoglaló adatot elmondani. És ezt a két csomópontot egy kicsit külön is kinagyítani.

[01:37:49](#)

Most nem frázisosan, hanem őszintén köszönöm a figyelmet, mert körülbelül másfél órát, lehet, hogy többet is beszéltem, és ez hétköznapi este azért elég megerőltető. Hallgatni nehezebb, mint beszélni, úgyhogy én ezzel be is fejezném, ha önöknek vannak kérdéseik, és én tudok válaszolni, akkor folytassuk az eszmecsere így.

[01:38:24](#)

Kérdező 1: [...] hogy mikor először előfordult, [...] törökök, Kis-Ázsiából törököket(?) úgymond kicserélték vagy kitelepítették, akkor a megítélése az elég érdekes volt. Hát, azt mondanám, hogy ez csak a sötét Balkánon fordulhat elő, meg ez tipikusan egy balkáni jelenség. Szóval jellemző az, hogy mennyit változott 20 év alatt, 30 év alatt a megítélése ennek az egész dolognak. Csak egy primitív balkáni dolognak tartották és teljesen elfogadottá vált.

[01:39:04](#)

Belényi Gyula: Igen. Hát ott a törökországi megrázkódtatások, ugye az örménységgel kapcsolatos, ezt azt hiszem, mindenki ismeri az 1915-ös eseményeket. Azok valóban elég sötét események, de aztán ilyen, hát bizonyára tudják, hogy az örmények több mint felét kiirtották. Szóval az egy igazi tragédia volt. Izraeli szerző tollából olvastam egy tanulmányt, hogy a népesség kiirtásának százalékát tekintve, kicsit bizarr dolog emberek halála esetén is százalékokról, percentekről beszélni.

[01:39:46](#)

Nos, a százalékarányt tekintve a zsidó holokausztnál is nagyobb mértékű volt ez az örmény holokauszt. És valóban azután, szóval annak a régióknak és a dél-európai régióknak valóban volt egy ilyen instabilitása, amit így próbáltak megoldani, és azután ez a módszer és ez az elv ez tovaterjedt és ugye hát Kelet-Poroszország lekerült a térképről. És így tovább. Hát valamennyien tudják, hogy hogy terjedt tova ez a megoldási módszer Európa centrális területei felé.

[01:40:25](#)

Hát reméljük, hogy nem lesz új háború. És akartam mondani, hogy új rendezés, de hát, ha új háború lenne itt, akkor már nem hiszem, hogy határokat kellene mozgatni. Vagy nem lenne etnikum, ugye ahogy Bibó írja más összefüggésben. Ha sokáig lesznek újságba csomagolt kisgyermek hullák, akiket az országút szélén temetnek el, akkor nem lesz, kinek beszéljünk. Na, szóval, amit idéztem, nem akarom itt az időt húzni újra.

[01:41:01](#)

Szóval, ha nem lesz ilyen konfliktus, és reméljük nem lesz, akkor ezek a másféle konfliktusok is, ezek a járulékos következménykénti konfliktusok is elmaradnak. Még akkor is, mondom ezt ugye, hogy ha tudjuk, hogy a szomszéd országokban mennyi magyar él.

[01:41:33](#)

Erdélyi Ágnes: [...] az előadást. És szeretném megköszönni [...] azt is, hogy a kitelepítésről szóló sorozat összeállításában segített konzultánsként. Úgyhogy így összeállhatott, tőle kaptam segítséget. És az előadást is. Majd azt hiszem, hogy nagyon sokat [...] igényes [...] És szeretnék benneteket meghívni a következő alkalomra, amikor Nagy Károly a jogi kar nemzetközi tanszékének a [...] tart előadást *Nemzeti kisebbségek és a nemzeti jog* címmel. Részben kapcsolódva a mi témánkhoz, részben pedig akár a jelen problémáihoz is, úgyhogy különösen bölcsészek kérdéseit várom, mert joghallgatók előbb-utóbb úgyis tárgyalni fogják tanulmányik során ezt. Tehát akkor következő csütörtökön öt órakor ugyanitt a Nagy Károly előadásán találkozunk.

[felvétel vége]